O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA “AYOL” KONSEPTINI IFODALOVCHI LEKSEMALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Nozima Ohunova
Farg‘ona davlat universiteti
Chet tillari fakulteti
Ingliz filologiyasi o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur tezisda o‘zbek va ingliz tillarida “ayol” konseptini ifodalovchi leksemalarning semantik va lingvokulturologik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari har ikki tilda ayol obrazining shakllanishida milliy mentalitet, madaniy qadriyatlar va ijtimoiy omillar muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *ayol konsepti, gender lingvistikasi, semantika, lingvokulturologiya, woman, ona, qiz, kelin, madaniy qadriyatlar.*

Abstract

This paper presents a comparative semantic and linguocultural analysis of lexical units representing the concept of “woman” in the Uzbek and English languages. The study examines the denotative and connotative characteristics of lexemes associated with female identity and explores their relationship with national values, cultural traditions, and social perceptions. The findings demonstrate that the concept of “woman” in Uzbek is closely connected with family relations, motherhood, modesty, and moral values, whereas in English greater emphasis is placed on individuality, equality, and social independence. The analysis contributes to a deeper understanding of the interaction between language, culture, and gender representations in different linguistic communities.

Keywords: *woman, gender linguistics, concept, semantics, linguoculturology, mother, girl, bride, cultural values, linguistic worldview.*

Bugungi kunda gender lingvistikasi va kognitiv tilshunoslik sohalarida inson konseptlarini tadqiq etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, “ayol” konsepti turli xalqlarning madaniyati, dunyoqarashi va ijtimoiy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim lingvistik birliklardan biridir. Til nafaqat aloqa vositasi, balki milliy tafakkur va madaniy tajribani saqlovchi tizim sifatida ham namoyon bo‘ladi.

O‘zbek tilida ayol konsepti “ona”, “qiz”, “kelin”, “xotin”, “ayol” kabi leksemalar orqali ifodalanadi. Ushbu birliklar nafaqat biologik jinsni, balki ayolning oiladagi o‘rni, ijtimoiy mavqei va axloqiy fazilatlarini ham ifodalaydi. Ayniqsa, “ona” leksemasi o‘zbek xalqining milliy ongida muqaddas tushuncha sifatida shakllangan bo‘lib, mehr, sadoqat, fidoyilik va tarbiya timsoli hisoblanadi.

Ingliz tilida esa “woman”, “lady”, “girl”, “mother”, “wife” kabi leksemalar qo‘llaniladi. “Woman” leksemasi keng semantik maydonga ega bo‘lib, ayolning oilaviy maqomidan qat’i nazar, mustaqil shaxs sifatidagi mavqeini ifodalaydi. Shuningdek, “lady” leksemasi nazokat, madaniyatlilik va yuqori ijtimoiy maqom ma’nolarini anglatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek tilida ayol konsepti ko‘proq oilaviy qadriyatlar, hayo, or-nomus va ma’naviy fazilatlar bilan bog‘liq bo‘lsa, ingliz tilida

individuallik, tenglik va shaxsiy erkinlik tushunchalari bilan chambarchas aloqador hisoblanadi. Bu esa har ikki xalqning tarixiy taraqqiyoti va madaniy rivojlanish xususiyatlari bilan izohlanadi.

Shuningdek, ayol jinsiga mansub hayvonlarni nomlash tizimi ham milliy-madaniy xususiyatlarni aks ettiradi. O‘zbek tilida “sovliq”, “biya” kabi leksemalar mavjud bo‘lsa, ingliz tilida “ewe”, “mare”, “cow” kabi nomlar qo‘llaniladi. Ushbu birliklar xalqning tabiat va hayvonot olami bilan bog‘liq tajribasini namoyon etadi.

Xulosa qilib aytganda, “ayol” konseptining qiyosiy-semantik tahlili til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ochib beradi. Har ikki tilda ayol obrazining shakllanishida umumiy jihatlar mavjud bo‘lsa-da, milliy qadriyatlar va ijtimoiy stereotiplar uning mazmunini turlicha shakllantirgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago, 1980.
2. Friedan B. The Feminine Mystique. – New York, 1963.
3. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik. – Toshkent, 2006.
4. Maslova V. Lingvokulturologiya. – Moskva, 2001.
5. Aliyeva G., Eshboeva T. Fransuz tilida “ayol” konseptining kognitiv tahlili. – Qozon, 2020.